गन्धमादनः

(विभक्तिप्रयोगः - प्रथमाविभक्तितः चतुर्थीविभक्तिपर्यन्तम्)

पुण्यभूमिः **उत्कलः** गिरिनदीवनभूमिभिः विमण्डितः । एतस्य उच्चपर्वतेषु गन्धमादनः अन्यतमः । गन्धमादनपर्वतमालायाः समुच्चशृङ्गस्य उच्चता ३२३४ फुट (चतुस्त्रिंशदधिकद्वात्रिंशत्शत) फुटपरिमिता भवति। एषः बलांगिरवरगड़मण्डलयोः प्राकृतिकप्राचीरम् अस्ति। खनिजद्रव्यनिमित्तं गन्धमादनः विश्वप्रसिद्धः । एषः बलांगिरतः सप्तविंशतिक्रोशदूरे अवस्थितः । गन्धमादनः घनश्यामवनराजिभिः परिवेष्टितः । अतः पर्यटकानां मनः हरति । अत्र नानाविधाः पशुपक्षिणः निवसन्ति । अनेकाः दुर्लभाः आयुर्वेदवृक्षलताः सन्ति । अतः गन्धमादनं निकषा एकः आयुर्वेदमहाविद्यालयः स्थापितः । ह्वेनसांगः गन्धमादनं **परिमलगिरिः** इति लिखितवान् ।

गन्धमादनस्य उत्तरपार्श्वे नृसिंहनाथमन्दिरम् अवस्थितम् । एतत् **कोणार्कमन्दिरशैल्या** कारुखचितं भवति । अत्र पर्वतशिखरात् जलप्रपातः तुषारभ्रमं करोति । झराणां कलनादः अतीव चित्ताकर्षकः । नृसिंहचतुर्दश्याम् अत्र एका विशाला मेला भवति । तदा यात्रिकाः भक्ताः **परिवारेण** सह आगच्छन्ति । **भक्त्या** देवं प्रणमन्ति । **तस्मै** पुष्पार्घ्यं समर्पयन्ति । ततः पार्वत्य**मार्गेण** हरिशङ्करपीठं गच्छन्ति । **मार्गम्** उभयतः प्राकृतिकशोभा रमणीया भवति ।

गन्धमादनस्य दक्षिणपार्श्वे हरिशंकरमन्दिरं राजति । एतत् मन्दिरं नृपतेः वैजलदेवस्य पत्नी दुर्लभादेवी निर्मितवती । **मन्दिरं** परितः विविधाः पुष्पपादपाः शोभां वर्द्धयन्ति । पर्यटकाः विहारयात्रार्थं **हरिशंकरं** प्रति आगच्छन्ति । यात्रिकाः **देवदर्शनेन** सह पर्वतारोहणस्य **मोदं** नयन्ति । निर्झरेषु जलक्रीड़ां कृत्वा पथश्रमम् अपनोदयन्ति । जलप्रपातानां दृश्यम् अतीव मनोहरं भवति । शीतकाले अत्रत्यपरिवेशः हर्षकः । अतः पर्यटकाः विलासिजनाः च **हरिशंकरं** ग्रीष्मनिवासरूपेण व्यवहरन्ति । एतत् स्थानं ओड़िशाराज्यस्य प्रमुखं पर्यटनकेन्द्रं भवति ।

गन्धमादनगमनं विना न कश्चित् वास्तविकम् अनुभवं प्राप्नोति । अतः एतत् स्थानं सर्वेषां दर्शनीयम् ।

विमण्डितः, गन्धमादनः, कलनादः, यात्रिकाः, मोदं, व्यवहरन्ति, निर्झरेषु, चित्ताकर्षकः ।

टिप्पणी

शब्दार्थ :

विमण्डित: - अलंकृत: (ଅଳଂକୃତ) ।

३२३४ फुटपरिमिता - चतुस्त्रिंशदधिकद्वात्रिंशत्शत फुटपरिमिता

सप्तविंशतिक्रोश - ८१ कि.मि. परिमितं दूरत्वम् (୨୭ କୋଶ ବା ୮୧ କି.ମି.) ।

कारुखचितम् - शिल्पकलायुक्तम् (ଶିଳ୍ପକଳାଯୁକ୍ତ) ।

झराणाम् - निर्झराणाम् (ଝରଣାମାନଙ୍କର) ।

यात्रिका: - यात्रिण: (ଯାତ୍ରୀମାନେ) ।

राजति - शोभते । (ଶୋଭାପାଉଛି) ।

विहारयात्रार्थम् - परिभ्रमणाय (ବୁଲିବା ପାଇଁ) ।

अपनोदयन्ति - दूरं कुर्वन्ति, लाघवं कुर्वन्ति (ଦୂର କରନ୍ତି) ।

हर्षक: - आनन्ददायक: (ଆନନ୍ଦଦାୟକ) ।

व्यवहरन्ति - व्यवहारं कुर्वन्ति (ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି) ।

वास्तविकम् - यथार्थम् (ଯଥାର୍ଥ) ।

प्राप्नोति - लाभं करोति । (ପାଇଥାନ୍ତି) ।

१. **(क) उच्चै: पठत, लिखत च - (अकारान्त - पुंलिङ्गशब्दा:)**

प्रथमाविभक्ति:

	एकवचने	**द्विवचने**	**बहुवचने**
बालक	बालक:	बालकौ	बालका:
देव	....	....	....
गज	....	....	....
आकाश	....	....	....
हस्त	....	....	....
मार्ग	....	....	....

(आकारान्त - स्त्रीलिङ्गशब्दाः)

बालिका	बालिका	बालिके	बालिकाः
पत्रिका	....	....	....
मुद्रिका	....	....	....
पुस्तिका	....	....	....
कथा	....	....	....

(ईकारान्त - स्त्रीलिङ्गशब्दाः)

नदी	नदी	नद्यौ	नद्यः
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....

अकारान्त - नपुंसकलिङ्ग-शब्दाः

फल	फलम्	फले	फलानि
जल	....	....	....
पत्र	....	....	....
गृह	....	....	....
द्वार	....	....	....
कूल	....	....	....

(ख) उच्चैः पठत, लिखत च - (अकारान्त - पुंलिङ्ग-शब्दाः)

द्वितीयाविभक्तिः

	एकवचने	**द्विवचने**	**बहुवचने**
बालक	बालकम्	बालकौ	बालकान्
देव	....	....	....
गज	....	....	....
आकाश	....	....	....

हस्त	....	....	....
मार्ग	....	....	....

(आकारन्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)

बालिका	बालिकाम्	बालिके	बालिकाः
पत्रिका	....	....	....
मुद्रिका	....	....	....
पुस्तिका	....	....	....
कथा	....	....	....

(ईकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)

नदी	नदीम्	नद्यौ	नदीः
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....

(अकारान्त - नपुंसकलिङ्ग-शब्दाः)

फल	फलम्	फले	फलानि
जल	....	....	....
पत्र	....	....	....
गृह	....	....	....
द्वार	....	....	....
कूल	....	....	....

(ग) उच्चैः पठत लिखत च - (अकारान्त - पुलिंङ्ग-शब्दाः)

तृतीयाविभक्तिः

	एकवचने	**द्विवचने**	**बहुवचने**
बालक	बालकेन	बालकाभ्याम्	बालकैः
देव	....	....	....

गज	....	....	....
आकाश	....	....	....
हस्त	....	....	....
मार्ग	मार्गेण	....	....

(आकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)

बालिका	बालिकया	बालिकाभ्याम्	बालिकाभिः
पत्रिका	....	....	....
मुद्रिका	....	....	....
पुस्तिका	....	....	....
कथा	....	....	....

(ईकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)

नदी	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....

(अकारान्त - नपुंसकलिङ्ग-शब्दाः)

फल	फलेन	फलाभ्याम्	फलैः
जल	....	....	....
पत्र	पत्रेण	....	....
गृह	गृहेण	....	....
द्वार	द्वारेण	....	....
कूल	....	....	....

(घ) उच्चैः पठत लिखत च - (अकारान्त - पुलिंङ्ग-शब्दाः)

चतुर्थीविभक्तिः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
बालक	बालकाय	बालकाभ्याम्	बालकेभ्यः
देव	....	....	....
गज	....	....	....
आकाश	....	....	....
हस्त	....	....	....
मार्ग	....	....	....
	(आकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)		
बालिका	बालिकायै	बालिकाभ्याम्	बालिकाभ्यः
पत्रिका	....	....	....
मुद्रिका	....	....	....
पुस्तिका	....	....	....
कथा	....	....	....
	(ईकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)		
नदी	नद्यै	नदीभ्याम्	नदीभ्यः
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....
	(अकारान्त - नपुंसकलिङ्ग-शब्दाः)		
फल	फलाय	फलाभ्याम्	फलेभ्यः
जल	....	....	....
पत्र	....	....	....
गृह	....	....	....
द्वार	....	....	....
कूल	....	....	....

२. **(क) पश्यत, पठत -**

छात्रः अस्ति, शिक्षकः अस्ति ।	छात्रः शिक्षकं नमति ।
शिशुः अस्ति, माता अस्ति ।	शिशुः मातरम् पश्यति ।
बालकः अस्ति, विद्यालयः अस्ति ।	बालकः विद्यालयं गच्छति ।

मार्गम् उभयतः वृक्षाः सन्ति । विद्यालयं परितः प्राचीरम् अस्ति । धनं विना सुखं नास्ति ।
नदीम् उभयतः ग्रामाः सन्ति । मातरम् अभितः शिशुः धावति । विद्याम् ऋते जीवनं वृथा ।
पुत्रः पितरम् अनु गच्छति । नदीं यावत् गच्छेत् । श्रमम् अन्तरेण फलं नास्ति ।

(ख)

शिक्षकः अस्ति, सुधाखण्डः अस्ति ।	शिक्षकः सुधाखण्डेन लिखति ।
छात्रः अस्ति, कलमः अस्ति ।	छात्रः कलमेन लिखति ।
युवकः अस्ति, यानम् अस्ति ।	युवकः यानेन गच्छति ।

(ग) पुत्रः गच्छति । जनकः गच्छति । पुत्रः जनकेन सह गच्छति ।
दरिद्रः अस्ति । धनम् अस्ति । दरिद्रस्य धनेन प्रयोजनम् अस्ति ।
बालकाः सन्ति, बालिकाः सन्ति । बालकाः बालिकाभिः सार्द्धं क्रीड़न्ति ।

(घ)

धनिकः अस्ति, दरिद्रः अस्ति ।	धनिकः दरिद्राय धनं ददाति ।
स्वामी अस्ति, सेवकः अस्ति ।	स्वामी सेवकाय वेतनं प्रददाति ।
पिता अस्ति, पुत्रः अस्ति ।	पिता पुत्राय क्रुध्यति ।

अभ्यासः

१. **योग्यपदेन शून्यस्थानं पूरयत -**

उदाहरणम् - मन्दिरम् उभयतः पुष्पोद्यानम् अस्ति । (मन्दिर - द्वितीया एकवचने)

(क) .... परितः पिपीलिकाः सन्ति । (शर्करा - द्वितीया एकवचने)
(ख) .... विना जीवनं न सम्भवति । (जल - द्वितीया एकवचने)
(ग) रामः .... सह गच्छति । (लक्ष्मण - तृतीया एकवचने)
(घ) शिष्याः .... पुष्पाणि ददति । (देव - चतुर्थी एकवचने)
(ङ) पिता .... क्रुध्यति । (पुत्र - चतुर्थी एकवचने)
(च) माता .... घटं पूरयति । (जल - तृतीया एकवचने)

(छ) युवकः .... उपनेत्रं ददाति । (वृद्ध - चतुर्थी एकवचने)

(ज) मम .... प्रयोजनम् अस्ति । (धन - तृतीया एकवचने)

(झ) .... परितः प्रकाशः अस्ति । (दीप - द्वितीया एकवचने)

(ञ) अश्वाः .... धावन्ति । (पाद - तृतीया बहुवचने)

(ट) वैद्यः .... औषधं ददाति । (रुग्ण - चतुर्थी एकवचने)

(ठ) छात्रः .... लिखति । (कलम - तृतीया एकवचने)

(ड) शिक्षकः .... न क्रुध्यति । (छात्र - चतुर्थी एकवचने)

(ढ) शिशुः .... पश्यति । (वानर - द्वितीया एकवचने)

२. बन्धनीमध्यस्थयथार्थपदेन शून्यस्थानं पूरयत -

(क) वृद्धः .... गच्छति । (दण्डे, दण्डेन, दण्डाय)

(ख) कृषकः .... खनति । (खनित्रेण, खनित्राय, खनित्रे)

(ग) भवन्तः .... सह मा भ्रमन्तु । (दुष्टाम्, दुष्टैः, दुष्टेभ्यः)

(घ) यूयं .... सह कन्दुकेन क्रीडत । (अस्मिन्, अस्माभिः, अस्माकम्)

(ङ) बालकाः .... विना मूर्खाः भवन्ति । (अध्ययनं, अध्ययनाय, अध्ययने)

(च) जननी .... खाद्यं यच्छति । (पुत्रं, पुत्राय, पुत्रे)

(छ) छात्राः .... अर्चयन्ति । (गणेशाय, गणेशस्य, गणेशम्)

(ज) .... परितः छात्राः तिष्ठन्ति । (शिक्षकस्य, शिक्षकं, शिक्षकाय)

(झ) मम .... प्रयोजनम् अस्ति । (धने, धनेन, धनाय)

(ञ) मुनयः .... अधिवसन्ति । (आश्रमम्, आश्रमे, आश्रमस्य)

३. एकपदेन उत्तरं लिखत -

(क) बलांगिरतः कियद्दूरे गन्धमादनः अस्ति ?

(ख) भक्ताः देवाय किम् अर्पयन्ति ?

(ग) के मन्दिरस्य शोभां वर्द्धयन्ति ?

(घ) पर्यटकाः विहारयात्रार्थं कुत्र आगच्छन्ति ?

(ङ) का हरिशंकरमन्दिरं निर्मितवती ?

४. बन्धनीमध्यस्थयथार्थशब्दैः शून्यस्थानानि पूरयत -

(क) अत्र नानाविधाः पशुपक्षिणः .... । (निवसति, निवसतः, निवसन्ति)

(ख) .... उभयतः प्राकृतिकशोभा रमणीया । (मार्गस्य, मार्गम्, मार्गाय)

(ग) दृश्यम् अतीव .... भवति । (मनोहर:, मनोहारी, मनोहारि)

(घ) .... पुष्पार्घ्यं समर्पयन्ति । (तस्मात्, तस्मिन्, तस्मै)

(ङ) .... देवं प्रणमन्ति । (भक्तौ, भक्त्या, भक्ते:)

५. **मातृभाषया अनुवादं कुरुत -**

(क) अत्र नानाविधा: पशुपक्षिण: निवसन्ति ।

(ख) यात्रिका: परिवारेण सह आगच्छन्ति ।

(ग) तस्मै पुष्पार्घ्यं समर्पयन्ति ।

(घ) शीतकाले अत्रत्यपरिवेश: हर्षक: ।

(ङ) अत: एतत् स्थानं सर्वेषां दर्शनीयम् ।

६. **शुद्धशब्दं रचयत -**

ग मा न्ध द न: ति: प्त विं स श शं रि ह क र: ग: ह्व सां न ना नृ ह सिं थ:

७. **स्तम्भमेलनं कुरुत -**

'क' स्तम्भ:	**'ख' स्तम्भ:**
तस्मै	लता:
मन्दिरं	नयन्ति
मार्गम्	परित:
अनेका:	देवाय
मोदं	उभयत:

८. **संशोधनं कुरुत -**

(क) पर्वतस्य निकषा महाविद्यालय: अस्ति ।

(ख) ते भक्तिना देवं पूजयन्ति ।

(ग) नानाविधा: पशुपक्षय: निवसन्ति ।

(घ) झराणां कलनाद: चित्ताकर्षकम् ।

(ङ) शीतकाले अत्रत्यपरिवेश: हर्षका ।

९. **वाक्येषु व्यवहरत -**

अन्तरेण, भक्त्या, क्रमेण, क्रुध्यति, सह, अभित: ।

●